

Sygn. akt I ACa 669/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu - Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Gulczyńska (spr.)
Sędziowie:	SA Jan Futro SA Karol Ratajczak
Protokolant:	st. sekr. sądowy Monika Ćwirko

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2012 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **L. W., K. W., M. N. (1)**

i M. N. (2)

przeciwko **Skarbowi Państwa – Wojskowy Zarząd Infrastruktury w P.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 24 maja 2012 r., sygn. akt XII C 1845/06

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 4 w ten tylko sposób, że zasądza od pozwanego:

- 1.
1. **na rzecz L. W. i K. W. ustawowe odsetki od kwoty 75.576 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do dnia 23 maja 2012 r. i od kwoty 41.380 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r.;**
2. **na rzecz M. N. (1) i M. N. (2) ustawowe odsetki od kwoty 71.012 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do dnia 23 maja 2012 r. i od kwoty 31.575 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r.;**

II. zasądza od pozwanego na rzecz powodów L. W. i K. W. 1.447 zł, a na rzecz M. N. (1) i M. N. (2) 1.403 zł tytułem kosztów poniesionych w postępowaniu apelacyjnym.

/-/K. Ratajczak /-/M. Gulczyńska /-/J. Futro

UZASADNIENIE

Po ostatecznym sprecyzowaniu żądania, powodowie L. i K. W. oraz M. i M. N. (2) wnieśli o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Szefa Wojskowego Zarządu Infrastruktury wP.225.184,40 zł z odsetkami ustawowymi od daty wydania opinii, tj. zasądzenia na rzecz małżonków W. kwoty 120.066,40 zł obejmującej: kwotę 44.690,40 zł tytułem nakładów na wygłuszenie budynku przy ul. (...) w P. i 75.376 zł tytułem ubytku wartości nieruchomości oraz na rzecz powodów N. kwoty 105.118 zł obejmującej: kwotę 34.101 zł tytułem nakładów na wygłuszenie budynku przy ul. (...) i kwotę 71.017 zł tytułem ubytku wartości tej nieruchomości.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 24 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz solidarnych powodów L. W. i K. W. kwotę 116.756 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 maja 2012 r., a na rzecz solidarnych powodów M. N. (1) i M. N. (2) kwotę 102.592 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 maja 2012 r., umorzył postępowanie w przedmiocie żądania wykupu nieruchomości i wskazania nieruchomości zamiennej oraz o zapłatę 20.000 zł z tytułu zadośćuczynienia; oddalił powództwo w pozostałej części i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Podstawą tego orzeczenia były następujące ustalenia faktyczne:

L. i K. W. są małżeństwem i są współwłaścicielami nieruchomości położonej w P. przy ul. (...), obręb S., stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 599 m². Działka zabudowana jest wolnostojącym parterowym budynkiem mieszkalnym o powierzchni użytkowej 88,2 m². M. i M. N. (2) również są małżeństwem. Są współwłaścicielami nieruchomości położonej w P. przy ul. (...), obręb S., stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 599 m² i zabudowanej wolnostojącym budynkiem mieszkalnym o powierzchni użytkowej 83,1 m².

Obie działki położone są na terenie osiedla mieszkaniowego M., w sąsiedztwie wojskowego lotniska P. - K.. Lotnisko to istnieje od II wojny światowej. Użytkowane jest jako miejsce startów i lądowań samolotów odrzutowych od lat 60-tych. Do końca 2003 roku stacjonowały tam samoloty MIG 21. Od listopada 2006 r. stacjonują tam, startują i lądują samoloty F-16.

Wojewoda (...) wydał 17 grudnia 2003 r. rozporządzenie nr 82/03 w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego P.-K. w P. (Dz. U. nr 62 poz. 627 ze zm.), które weszło w życie w dniu 1 stycznia 2004 r. Obszar został podzielony na pięć stref od A do E, w zależności od odległości od lotniska i poziomu hałasu. Nieruchomości powodów

położone były w strefie D, w której obowiązywał zakaz budowy budynków mieszkalnych, szpitali, domów opieki i budynków związanych ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży jak szkoły, przedszkola, internaty, domy dziecka itp., zakaz tworzenia obszarów ochrony uzdrowiskowej.

Na skutek wydania w dniu 31 grudnia 2007 r. przez Wojewodę (...) rozporządzenia nr (...) zmieniającego rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2003 r. o wprowadzeniu obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska K., które weszło w życie 22 lutego 2008 r., nieruchomości objęte sporem znalazły się w strefie I obszaru, gdzie obowiązuje zakaz budowy szkół, szpitali i innych budynków związanych z pobytem dzieci, młodzieży i osób starszych.

W budynkach mieszkalnych powodów nie ma dostatecznej izolacji akustycznej. Łączny koszt prac niezbędnych dla zapewnienia właściwego klimatu akustycznego w budynku małżonków N. wynosi 31.575 zł brutto, w budynku należącym do powodów W. – 41.380 zł brutto.

Wartość nieruchomości powodów W. i N. uległa zmniejszeniu na skutek ograniczeń w zakresie korzystania z nieruchomości wprowadzonych rozporządzeniami Wojewody (...) z 17 grudnia 2003 r. oraz z 31 grudnia 2007 r. odpowiednio o 75.376 zł i 71.017 zł.

W dniu 3 listopada 2005 r. powodowie wystąpili do Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. między innymi o przyznanie odszkodowania związanego z faktem położenia ich nieruchomości na obszarze ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego P.- K..

Na gruncie tak ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Okręgowy uznał roszczenie powodów w znacznej części za uzasadnione.

Powodowie wywodzili swoje roszczenia z faktu utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego P. - K.. Zgodnie z art. 129 ust 1 i 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. p.o.ś. odszkodowanie przysługuje, jeżeli w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości korzystanie z niej lub z jej części w dotychczasowy sposób lub zgodny z dotychczasowym przeznaczeniem stało się niemożliwe lub istotnie ograniczone, a szkodą jest również zmniejszenie wartości nieruchomości.

W art. 129 - 136 p.o.ś. ustawodawca uregulował samodzielne podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości oraz z utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania, wychodząc z założenia, że ryzyko szkód związanych z działalnością uciążliwą dla otoczenia powinien ponosić podmiot, który tę działalność podejmuje dla własnej korzyści. Przesłankami tej odpowiedzialności są wejście w życie rozporządzenia lub aktu prawa miejscowego powodującego ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości, szkoda poniesiona przez właściciela nieruchomości, jej użytkownika wieczystego lub osobę, której przysługuje prawo rzeczowe do nieruchomości oraz związek przyczynowy między wprowadzonym ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości a szkodą.

Sąd wskazał, że ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości jest w rozumieniu art. 129 ust. 2 p.o.ś. także ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania. W związku z nim pozostaje nie tylko obniżenie wartości nieruchomości, będące następstwem ograniczeń przewidzianych bezpośrednio w treści rozporządzenia o utworzeniu obszaru, lecz także obniżenie wartości nieruchomości wynikające z tego, że skutek wejścia w życie rozporządzenia dochodzi do zawężenia granic własności (art. 140 kc w zw. z art. 144 kc) i tym samym ścieśnienia wyłącznego władztwa właściciela względem nieruchomości położonej na obszarze ograniczonego użytkowania, który będzie musiał znosić dopuszczalne na tym obszarze immisje.

Pomiędzy utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania i ograniczeniami powodów w korzystaniu ze swojej nieruchomości wynikającymi z hałasu związanego z funkcjonowaniem lotniska wojskowego a szkodą w postaci zmniejszenia wartości jego nieruchomości istnieje związek przyczynowy.

Jak wynika z opinii biegłego B. W. nabywcy nieruchomości wiążą jej położenie w obszarze ograniczonego użytkowania przede wszystkim z hałasem. Przewidywana uciążliwość zwiększonej emisji hałasu wpływa na ich decyzje o kupnie nieruchomości położonej w strefie za niższą cenę w porównaniu z nieruchomościami położonymi na terenach podobnych poza strefą. W związku z tym jest oczywiste, że zmniejszenie wartości nieruchomości powodów wyliczone przez biegłego jest związane z wprowadzeniem obszaru ograniczonego użytkowania, a konkretnie z ograniczeniem w korzystaniu z nieruchomości związanym z korzystaniem ze środowiska polegającym na obowiązkach znoszenia przekroczeń norm hałasu lotniczego.

Szkoda wyrażająca się obniżeniem wartości handlowej nieruchomości została wyliczona przez tego biegłego w przypadku małżonków W. na kwotę 75.376 zł, a w przypadku małżonków N. na 71.017 zł. Utrata wartości nieruchomości powodów nie jest szkodą jedynie hipotetyczną, aktualizującą się dopiero w chwili rozporządzenia prawem. Własność nieruchomości stanowi bowiem dobro o charakterze inwestycyjnym, jest lokatą kapitału.

Zgodnie z art. 136 § 3 p.o.ś szkodą są także koszty poniesione w celu wypełnienia przez budynki wymagań technicznych określonych dla nich na obszarze ograniczonego użytkowania. Jak wynika z opinii biegłego koszt nakładów na rewitalizację akustyczną w przypadku nieruchomości powodów W. wynosi 41.380 zł, a w przypadku nieruchomości powodów N. 31.575 zł.

Łącznie zasądzono zatem na rzecz L. i K. W. kwotę 116.756 zł, a na rzecz M. i M. N. (2) 102.592 zł.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 kc w zw. z art. 455 kc i 363 § 2 kc zasądzając je od dnia wydania wyroku bowiem dopiero ustalenia poczynione w toku niniejszego postępowania przesądziły o odpowiedzialności pozwanego i o rozmiarach szkody poniesionej przez powodów na skutek wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego P. - K.. Odszkodowanie zasądzono według cen aktualnych.

W zakresie żądań, co do których cofnięto powództwo, postępowanie umorzono.

Bezzasadne w pozostałym zakresie powództwo oddalono.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 i 100 kpc.

Wyrok zaskarżyli powodowie w części oddalającej roszczenie odsetkowe: w przypadku małżonków W. od kwoty 75.376,00 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do dnia 23 maja 2012 r. i od kwoty 41.380 zł od 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r., a w przypadku powodów N. od kwoty 71.017 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do 23 maja 2012 r. i od kwoty 31.575 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r.

Powodowie wniesli o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez zasądzenie na rzecz małżonków W. odsetek ustawowych w łącznej kwocie 10.933,16 zł, tj.: od kwoty 75.376,00 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do dnia 23 maja 2012 r. i od kwoty 41.380 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r., a na rzecz małżonków N. odsetek ustawowych w łącznej kwocie 10.044,83 zł, tj.: od kwoty 71.017 zł od dnia 4 czerwca 2011 r. do dnia 23 maja 2012 r. i od kwoty 31.575 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia 23 maja 2012 r. Powodowie wniesli także o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 2-krotności stawki minimalnej. Ewentualnie domagali się uchylecia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z pozostawieniem mu orzeczenia o kosztach postępowania za obie instancje.

Skarżący zarzucili:

- rażące naruszenie art. 455 kc i 481 § 1 kc poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że odsetki mają charakter waloryzacyjny, a nie kompensacyjny oraz przez ich niezastosowanie i niezbadanie, czy w niniejszej sprawie zachodzą szczególne okoliczności przemawiające za przyjęciem innej daty zasądzenia odsetek, aniżeli data wyrokowania;
- rażące naruszenie art. 363 § 2 kc poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że ustalenie odszkodowania zgodnie z tą normą wyłącza zasądzenie odsetek od daty wskazanej przez powodów;
- rażące naruszenie art. 363 § 2 kc poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że wyłącza on zastosowanie art. 455 i 481 § 1 kc;
- rażące naruszenie art. 363 § 2 kc poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i brak zbadania przez Sąd, czy w okresie trwania postępowania dochodziło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza, zmiany wysokości odsetek ustawowych i czy ustalone w wyroku odszkodowanie jest wyższe niż odszkodowanie pierwotnie zgłoszone w pozwie i wartości odsetek wyliczonych od daty opinii biegłych;
- rażące naruszenie art. 328 § 2 kpc poprzez brak wskazania w uzasadnieniu wyroku podstaw faktycznych zasądzenia odsetek ustawowych od daty wyrokowania,
- rażące naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez dokonanie przez Sąd dowolnej oceny dowodów i przyjęcie, że powodowie nie wykazali szkody na dzień opinii biegłych;
- rażące naruszenie art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 1 i 3 oraz art. 32 ust 1 Konstytucji RP oraz art. 1 Protokołu Nr 1 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności poprzez „zwolnienie” pozwanego

z obowiązku naprawienia szkody w pełnej wysokości, naruszenie zasady równości stron, rażące naruszenie prawa ochrony własności;

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powoda kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona.

W orzeczeniach z 17 czerwca 2010 r. (III CSK308/09, Lex 852671) oraz 16 kwietnia 2009 r. (I CSK 524/08, OSNC Zb. Dod. 2009, zeszyt D, poz. 106). Sąd Najwyższy dokonał podsumowania dorobku orzecznictwa co do odsetek od świadczeń odszkodowawczych i wskazał na ujawniające się istotne rozbieżności. Preferując pewną elastyczność, zależną od okoliczności sprawy, w tym upływu czasu i różnicy cen między datą wezwania pozwanego do zapłaty odszkodowania a datą ustalenia wysokości szkody, sprzeciwił się koncepcji wyrównania szkody przy zastosowaniu obu mechanizmów łącznie – zarówno odsetek od dnia wezwania, jak i waloryzacji szkody poprzez ustalenie jej zgodnie z art. 363 § 2 kc na dzień orzekania. Opowiedział się jednoznacznie przeciwko takiemu ustaleniu daty początkowej odsetek, która prowadziłaby do wzbogacenia pokrzywdzonego. Sąd Apelacyjny w obecnym składzie stanowisko to aprobuje.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy zasądzając odsetki od dnia wydania wyroku odwołał się do orzeczeń Sądu Najwyższego, w których ustalano wysokość szkody na dzień orzekania. Jednocześnie wskazał w uzasadnieniu wyroku, że dopiero ustalenia poczynione w toku sprawy pozwoliły na ustalenie wysokości odszkodowania. Podstawą natomiast do tych ustaleń były opinie biegłego B. W., które uznał za w pełni wiarygodne. W istocie zatem Sąd pierwszej instancji stosował ceny przyjęte przez biegłego, a zatem z chwili sporządzania przez niego opinii, a nie z dnia orzekania. Nie było więc podstaw do pozbawienia powodów prawa naliczania odsetek przed wydaniem wyroku.

Pozwany był wzywany do zapłaty odszkodowania już w 2005 r., a niniejsza sprawa została wytoczona w 2006 r. Odmawiając wypłaty odszkodowania podjął ryzyko popadnięcia w opóźnienie co do zapłaty kwoty, która ostatecznie zostanie zasądzona prawomocnym wyrokiem. Dłużnik popada w opóźnienie co do świadczenia wymagalnego także wtedy, gdy kwestionuje istnienie lub wysokość świadczenia. W wypadku zobowiązań z czynów niedozwolonych, które mają charakter bezterminowy, stan opóźnienia w spełnieniu świadczenia powstaje po wezwaniu dłużnika do świadczenia (art. 455 kc). Znaczenie wezwania wierzyciela polega na tym, że z jego chwilą na dłużniku zaczyna ciążyć obowiązek niezwłocznego spełnienia świadczenia. Nie spełniając go popada w opóźnienie, a to uprawnia wierzyciela do żądania odsetek za czas opóźnienia (art. 481 § 1 kc).

Prawidłowe rozstrzygnięcie o należnym odszkodowaniu i odsetkach wymaga zatem ustalenia i rozważenia w pierwszej kolejności daty wymagalności roszczenia (przy uwzględnieniu art. 455 kc), daty właściwej dla określenia wysokości odszkodowania (przy uwzględnieniu art. 363 § 2 kc) oraz daty, od której wierzycielowi należą się odsetki przy uwzględnieniu zasady wynikającej z art. 481 § 1 kc (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2003 r., II CK 146/02, LEX nr 82271).

Świadczenie pozwanego, co do zasady, stało się wymagalne z chwilą wezwania go do zapłaty. Wobec długości postępowania i braku dowodów, nie można jednak obecnie stwierdzić, w jakiej wysokości było ono wówczas zasadne. Wobec nieustalenia wysokości nadającego się do uwzględnienia roszczenia głównego, nie było możliwe zasądzenie także odsetek, jako świadczenia ubocznego. Innymi słowy, pozwany nie spełniając żądania powód popadł w opóźnienie, jednak ze względu na nienaprowadzenie przez powodów w sprawie dowodów co do wysokości należnego świadczenia i ostatecznie domagania się ustalenia odszkodowania według cen aktualnych, opóźnienie to nie mogło rodzić konsekwencji w postaci zasądzenia odsetek.

Wysokość świadczenia głównego została ustalona dopiero w opinii biegłego, według cen z daty jej sporządzania. Opinia biegłego nie określa momentu początkowego opóźnienia pozwanego, a jedynie pozwala ustalić, co do jakiej kwoty

opóźniał się on w chwili jej sporządzenia. Wobec braku dowodów na wysokość należnego powodom odszkodowania w innych okresach począwszy od wezwania do zapłaty, czyli w czasie, kiedy pozwany już opóźniał się ze spełnieniem świadczenia, jest to jedyny znany Sądowi orzekającemu moment, w którym określona jest wysokość szkody powodów. Oznacza, że pozwany już od chwili ustalenia kwot, o jaką obniżyła się wartość nieruchomości oraz wartości nakładów, które trzeba na niej poczynić opóźniał się ze spełnieniem świadczenia w tej wysokości i od tego momentu winien płacić odsetki, które pełnią funkcję wynagrodzenia za brak możliwości czerpania korzyści z należnego już w tym czasie odszkodowania. Zasądzenie odsetek dopiero od dnia wyrokowania oznacza w istocie obciążenie powodów konsekwencjami wystąpienia przeszkód w rozpoznaniu sprawy niezwłocznie po wydaniu opinii decydującej w wysokości zasądzonych kwot, podczas gdy – w myśl art. 481 § 1 kc – to pozwany co do zasady odpowiada za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego. Takie uprzywilejowanie pozwanego nie ma uzasadnienia. Należy zwrócić uwagę, że przed Sądem Okręgowym w Poznaniu i przed Sądem Apelacyjnym w Poznaniu toczyło się wiele spraw o odszkodowania związane z ustanowieniem strefy ograniczonego użytkowania wokół lotniska w K.. Odpowiedzialność pozwanego co do zasady została już przesądzona przez Sąd Najwyższy w sprawach przywoływanych przez strony i Sąd Okręgowy. Mimo to pozwany przez wydaniem wyroku nie spełnił świadczenia nawet w części.

Sąd Apelacyjny, uznając, że zobowiązany do zapłaty odszkodowania popada w opóźnienie od chwili, kiedy odszkodowanie w zasądzonej wysokości było zasadne, na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził ustawowe odsetki na rzecz powodów od dat, w których biegły B. W. wydawał opinie co do kwoty obrazującej utratę wartości nieruchomości powodów, tj. od dnia 2011 r. (75.376 zł na rzecz powodów W. i 71.017 zł na rzecz powodów N.) oraz wartość niezbędnych nakładów dla rewitalizacji akustycznej budynku, tj. od dnia 2012 r. (41.380 zł na rzecz powodów W. i 31.575 zł na rzecz powodów N.).

Powodowie wygrali apelację w całości, dlatego też na podstawie art. 98 § 1 i § 3 kpc zasądzono na ich rzecz poniesione w postępowaniu apelacyjnym koszty. Powodowie W. uiszcili opłatę od apelacji w kwocie 547 zł, a powodowie N. – 503 zł. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika ustalono na podstawie § 2 ust. 1, § 6 pkt 5 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1348). Ani charakter sprawy, ani nakład pracy nie uzasadniały zasądzenia wynagrodzenia w wysokości podwójnej stawki. Dlatego też zasądzono na rzecz powodów łącznie 1.800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, czyli po 900 zł.

/-/SSA Jan Futro /-/SSA Małgorzata Gulczyńska /-/SSA Karol Ratajczak